

international road checkpoints across the state border with EU countries, taking into account the export needs of the state; further implementation of the electronic queue mechanism in the course of international transportation planning; modernization of the railway infrastructure of Ukraine, including the creation of export cross-border corridors with European standards of railway track width; increasing the efficiency of the operation of the Danube ports, including through the integration of administrative procedures for the registration of the passage of goods through the ports by supervisory and control structures (border guards, customs, sanitary-epidemiological and other services); reduction of tariffs for transportation of export goods by railway (at least by 20-30%).

References

1. Публічна дискусія на тему “Чи можливо відновити експорт під час війни?” за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств». Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Київ, 29 червня 2023 р. (он-лайн).
2. Дорога життя: чому українські порти виявилися незамінними для експорту. URL: <https://mind.ua/publications/20242217-doroga-zhittya-chomu-ukrayinski-porti-viyavilisya-nezaminnimi-dlya-eksportu>
3. "Зернова угода": з українського порту вийшло останнє судно. URL: <https://www.dw.com/uk/zernova-ugoda-z-ukrainskogo-portu-vijslo-ostanne-sudno/a-66247062>
4. Складна ситуація в українській металургії - Антикризовий штаб організує консультації бізнесу і уряду. URL: <https://uspp.ua/news/ostanni-novyny/2019/skladna-sytuatsiia-v-ukrainskii-metalurhii-antykryzovyi-shtab-orhanizuie-konsultatsii-biznesu-i-uriadu>
5. Кубраков розповів, як Україні вдалось відновити судноплавство в Чорному морі. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/10/3/705052/>

Жупан В.В.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Рудич А.І.
к.е.н., доцент
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ

Важливим етапом у дослідження соціально-економічних процесів є статистичне спостереження. Це початковий етап економіко-статистичного аналізу і являє собою науково організовану роботу зі збирання, реєстрації масових первинних даних, про явища й процеси суспільного життя. Статистичне спостереження повинно відповідати наступним критеріям:

– спостережувані явища повинні мати наукову й практичну цінність, виражати певні соціально-економічні типи явищ;

– безпосередній збір масових даних повинен забезпечити повноту фактів, що ставляться до досліджуваного питання, тому що явища перебувають у постійній зміні, динаміці, розвитку; у випадку, якщо відсутні повні дані, аналіз і висновки можуть бути не достовірними та помилковими;

– для забезпечення вірогідності статистичних даних необхідна ретельна всебічна перевірка (контроль) якості фактів, що збирають;

– для створення оптимальних умов одержання об’єктивних матеріалів, необхідна наукова організація статистичного спостереження [2].

У статистичній практиці застосовуються різні форми статистичних спостережень. Із погляду організації спостереження розрізняють дві його основні форми: звітність та спеціально організоване статистичне спостереження [1].

Звітність – форма спостереження, коли статистична інформація надходить до статистичних органів від суб’єктів господарювання у вигляді обов’язкових звітів про підсумки роботи і має юридичну силу. Вона складається на підставі даних первинного бухгалтерського обліку та комерційних документів. Це забезпечує можливість зіставлення даних та їх контроль. Вірогідність гарантується юридичною відповідальністю керівників підприємств та осіб, що формують звітність [3].

Організоване статистичне спостереження, спеціально створене, охоплює різні аспекти суспільного життя, що не відображаються в офіційних звітах. Включаються такі методи, як переписи, одноразові обліки, опитування, вибіркові та монографічні дослідження. Зараз в економіці існує багато неуправлінних явищ та процесів, і багато рішень передано на регіональний рівень. Також виникли нові соціально-економічні явища та процеси. У зв’язку з цим додаткова інформація вимагається для вирішення цих питань, і для цього використовуються спеціально створені статистичні спостереження. Наприклад, організоване спостереження за підприємствами, які регулярно виплачують заробітну плату, а також за підприємствами з заборгованістю у цьому питанні, дозволить уряду прийняти рішення і розробити заходи для зниження соціальної напруженості в суспільстві [3]. Використовують його у таких ситуаціях:

- 1) коли неможливо застосувати звітність (наприклад, облік діяльності фермерських або особистих господарств населення);
- 2) коли складати звітність нераціонально;
- 3) коли необхідно детально вивчити явище, одночасно з формою звітності;
- 4) для перевірки достовірності даних звітності;

5) для вирішення науково-практичних завдань [2].

Спеціально організоване статистичне спостереження може включати такі організаційні форми: перепис, повне та вибіркоче обстеження.

Організація спеціального статистичного спостереження включає в собі різні форми організації, такі як перепис, суцільне і несучільне обстеження.

Перепис, як один з видів спеціального статистичного обстеження, здійснюється з метою отримати дані про певне явище в певний момент часу. Основним завданням перепису є розрахунок кількості та характеристик об'єкта статистичного спостереження за допомогою ознак, які не збираються в рамках статистичної звітності (наприклад, перепис населення, перепис виробничого обладнання і т.д.). У деяких випадках переписи доповнюють (і точно уточнюють) дані поточного та першинного обліку, і вимагають ретельної попередньої підготовки. Характерними рисами перепису є одночасне проведення його на всій передбаченій території, єдність програми спостереження та відповідальність аналітиків [2].

При повному статистичному спостереженні обстежуються всі одиниці, що складають досліджувану сукупність. Однак це не означає, що спостереження завжди повинно охоплювати всю країну. Досліджувана сукупність може обмежуватись територіальними, відомчими, галузевими або іншими критеріями. Головне тут - це реєстрація даних кожної одиниці досліджуваного об'єкта в межах цієї сукупності.

У випадку часткового статистичного спостереження обстежується лише певна частина одиниць статистичної сукупності. Мета такого спостереження, зазвичай, полягає в узагальненні результатів на всю сукупність. Наприклад, в аграрній сфері це може бути вивчення втрат урожаю, схожості насіння, рівня забрудненості посівів, бюджетів сімей населення тощо [1].

Несучільне спостереження охоплює обстеженням частину одиниць сукупності. У свою чергу, спостереження можна класифікувати на наступні види: основного масиву, вибіркоче, монографічне, анкетне [3].

Спостереження основного масиву включає значну кількість елементів сукупності. Цей вид спостереження є перспективним і отримує все більше популярності завдяки його економічності, ефективності та надійності результатів.

У вибіркочому спостереженні досліджується лише певна (1/50, 1/20, 1/100) частка елементів сукупності, які випадковим чином відібрані за допомогою спеціальних методів підбору (наприклад, при вивченні якості продукції або проведенні соціальних досліджень).

Монографічні спостереження є детальним вивченням окремих одиниць сукупності. Вони здійснюються з метою глибокого аналізу тих аспектів суспільних явищ, які не були повністю розкриті в результаті масових спостережень. Наприклад, докладно описуються бюджет сім'ї шахтаря, безробітного, підприємця, студента тощо.

Анкетні спостереження - це збір відповідей на різні запитання, що надсилаються або роздаються анкетованим громадянам, а також фіксація цих відповідей. Вони широко використовуються в соціальних дослідженнях для вивчення громадської думки з приводу різних соціальних питань, таких як умови праці, житло і т.д. Хоча цей вид спостережень не завжди забезпечує точну інформацію, він допомагає отримати загальне уявлення про певне питання.

Статистичні спостереження за ознакою часу поділяються на поточні, періодичні та одноразові. Поточне спостереження передбачає постійний облік фактів по мірі їх виникнення. Цей вид спостереження найбільш поширений при обліку виробництва, випуску продукції, реєстрації народжень, одружень, смертей тощо. Періодичне спостереження здійснюється регулярно з однаковими проміжками часу (наприклад, перепис населення кожні 10 років)[3].

Одноразове спостереження виконується епізодично з метою вирішення певних соціально-економічних питань, зокрема при вивченні ефективності використання промислового устаткування, обліку закладів і підприємств сфери обслуговування в сільській місцевості на 1 січня 2023 р., тощо. У даному разі питання часу здійснення спостереження має важливе значення [3].

Окрім форм, статистичне спостереження можна розділити на два види: поточне (безперервне) і перервне (періодичне і одноразове). Поточне спостереження передбачає постійну реєстрацію фактів, як вони виникають. Наприклад, це може бути реєстрація актів громадянського стану, облік зареєстрованих пожеж, злочинів і т.д. Перервне спостереження відображає рівень певного явища на конкретну дату або момент часу. Його завжди здійснюють з метою отримання даних, які не можна отримати іншими способами. Це може бути періодичне спостереження, яке проводиться через певні інтервали часу (наприклад, перепис населення, що здійснюється раз на кожні десять років), або одноразове, яке здійснюється епізодично для вирішення певних соціально-економічних завдань (наприклад, перепис плодово-ягідних насаджень чи облік та характеристика бездомних осіб).

Вибір конкретного типу статистичного спостереження залежить від природи досліджуваного явища у суспільному житті та цілей дослідження [1].

Література

1. Про офіційну статистику. Закони України. Стаття 10. Статистичні спостереження. URL: https://protocol.ua/ua/pro_dergavnu_statistiku_stattya_9/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text> (дата звернення: 28.11.2023).
2. Лумпова Т. І. Модель метаінформаційної структури статистичного показника для опису статистичного спостереження. Статистика України. 2013. Т. 61, № 2. С. 4–10. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1698/1/%D0%9B%D1%83%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A2.%20%D0%86..pdf>
3. Леснікова М. В. Інструментарій та індикатори оцінювання якості даних державного статистичного спостереження зовнішньої торгівлі послугами. Статистика України. 2015. Т. 68, № 1. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_met a&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=su_2015_1_3 (дата звернення: 28.11.2023).

References

1. About official statistics. Laws of Ukraine. Article 10. Statistical observations. URL: https://protocol.ua/ua/pro_dergavnu_statistiku_stattya_9/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text> (date of application: 11/28/2023).
2. Lumpova T. I. A model of the meta-informational structure of a statistical indicator for the description of statistical observation. Statistics of Ukraine. 2013. Vol. 61, No. 2. P. 4–10. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1698/1/%D0%9B%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A2.%20%D0%86..pdf>
3. Lesnikova M. V. Toolkit and indicators for assessing the quality of data of the state statistical observation of foreign trade in services. Statistics of Ukraine. 2015. Vol. 68, No. 1. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_met a&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=su_2015_1_3 (access date: 28.11.2023).

Загоруйко І. О.

к. е. н., доцент

Петкова Л. О.

д.е.н., професор

**Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна**

НЕПАРАМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Людська цивілізація вступає в нову технологічну добу. Її особливістю є поява усе більшої кількості нових галузей економіки та докорінна перебудова старих. У багатьох випадках складність новітніх технологій потребує кооперації багатьох країн. Разом з тим, це не виключає певного змагання між